

КРЕМЛЬСКИЙ
ЗАКАВЕРС
ОПЯТЬ?

OSW | 35 LAT

WIELKI ROSYJSKI FIREWALL

PRÓBA OSTATECZNEJ ROZPRAWY
KREMLA Z WOLNYM INTERNETEM

Maria Domańska, Katarzyna Chawryło

WARSZAWA
GRUDZIEŃ 2025

WIELKI ROSYJSKI FIREWALL

PRÓBA OSTATECZNEJ ROZPRAWY KREMLA Z WOLNYM INTERNETEM

Maria Domańska, Katarzyna Chawryło

OSW | 35_{LAT}

© Copyright by Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Wojciech Konończuk, Marek Menkiszak

REDAKCJA

Szymon Sztyk

WSPÓŁPRACA

Katarzyna Kazimierska, Matylda Skibińska

OPRACOWANIE GRAFICZNE

OSW

SKŁAD

Wojciech Mańkowski

ZDJĘCIE NA OKŁADCE

Stussy Krever / Shutterstock.com

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: (+48) 22 525 80 00, info@osw.waw.pl

  www.osw.waw.pl

ISBN 978-83-68327-48-9

Spis treści

TEZY | 5

I. INTERNET JAKO CZĘŚĆ ŻYCIA SPOŁECZNEGO W ROSJI | 7

II. KURCZENIE SIĘ OSTATNIEJ PRZESTRZENI WOLNOŚCI | 9

III. CELE WALKI KREMLA Z RUNETEM I PRÓBA ICH REALIZACJI | 11

IV. OFENSYWA KREMLA PRZECIWKO RUNETOWI: CELE I NARZĘDZIA | 15

V. KREML KONTRA RUNET: PERSPEKTYWY | 23

ANEKS. Najpopularniejsze platformy internetowe i sieci społecznościowe w Rosji | 25

TEZY

- Internet w Rosji (Runet) stał się w ostatnich dekadach powszechnym narzędziem pozyskiwania informacji, platformą kontaktów międzyludzkich i ważnym elementem stylu życia Rosjan, szczególnie młodszych pokoleń. Długo był przestrzenią relatywnej wolności, służąc przede wszystkim rozrywce i realizacji usług, ale też wymianie opinii. Szacunki z 2023 r. wskazywały, że treści niezależnych mediów regularnie docierają do 6–9% dorosłej populacji Rosji.
- Rosnąca rola internetu i sieci społecznościowych z jednej strony oraz zaostrzanie się autorytarnego charakteru rosyjskiego reżimu politycznego z drugiej generowały jednak coraz silniejszą chęć ograniczania wolności Runetu (segmentu internetu objętego jurysdykcją państwa) przez władze.
- Od początku pełnoskalowej wojny przeciwko Ukrainie rosyjskie władze podejmują coraz skuteczniejsze próby cenzurowania internetu i blokowania dostępu obywateli do cyberprzestrzeni. Jest to zarówno skutek, jak i ważny element umacniania neototalitarnego kursu w polityce wewnętrznej. Lata 2024–2025 przyniosły jakościowy przełom, polegający na regularnych blokadach internetu mobilnego i stacjonarnego w wybranych regionach. Działają wówczas jedynie strony i serwisy z zatwierdzonej przez władze listy. Zintensyfikowano również wysiłki na rzecz zastąpienia zagranicznych platform i serwisów internetowych przez rodzime odpowiedniki, pozostające pod pełną kontrolą służb.
- Celem Kremla jest internetowa „autarkia”: stworzenie w sieci własnego ekosystemu, zaspokajającego potrzeby użytkowników w zakresie informacji, rozrywki i usług publicznych, przy jednoczesnej izolacji Rosjan od niezależnych źródeł informacji i zwiększaniu skuteczności inwigilacji. Ma to umożliwić niezakłóconą indoktrynację społeczeństwa na masową skalę oraz zapobiegać samoorganizacji niezadowolonych za pośrednictwem internetu. W optyce władz jest to jeden z niezbędnych warunków zagwarantowania stabilności reżimu w obliczu rosnących problemów ekonomicznych, braku istotnych sukcesów na froncie i wzrostu kosztów wojny dla społeczeństwa. Zwłaszcza w kontekście tzw. wyborów do Dumy Państwowej zaplanowanych na wrzesień 2026 r.
- Wprawdzie efektywna całkowita izolacja informacyjna Rosji wydaje się wciąż mało prawdopodobna, niemniej działania władz doprowadzą

najpewniej do dalszego wzrostu autocenzury i politycznej apatii internautów oraz poważnego ograniczenia zasięgu wolnych mediów. Tym samym jeszcze trudniejsze stanie się przewidywanie dynamiki i skali nastrojów protestu.

I. INTERNET JAKO CZĘŚĆ ŻYCIA SPOŁECZNEGO W ROSJI

Internet w Rosji jest szeroko rozpowszechniony i stanowi dla jej mieszkańców część życia codziennego. Pod koniec 2025 r. z sieci korzystało 136 mln użytkowników, czyli ok. 94% populacji¹. Według danych badającej trendy medialne firmy Mediascope za okres styczeń–marzec 2025 r. 84% Rosjan wchodzi do internetu codziennie, a średni czas spędzony w sieci wynosi 4 godziny i 33 minuty. Najwyższy odsetek użytkowników (92%) notuje się w grupie wiekowej 12–54 lata. Osoby powyżej 65. roku życia używają internetu zdecydowanie rzadziej (48%) i przez krótszy czas (nieco ponad dwie godziny)². Czołową wyszukiwarką pozostaje rosyjski Yandex, choć Google nadal cieszy się sporą popularnością. Wśród platform internetowych dominują rosyjska VKontakte (VK) jako główna sieć społecznościowa oraz Telegram i WhatsApp jako podstawowe komunikatory. Sytuacja tego ostatniego jest dynamiczna, a jego pozycja podupada z powodu nakładania kolejnych ograniczeń³. Najpopularniejszym serwisem wideo, pomimo spowalniania działania platformy przez rosyjskie władze, pozostaje YouTube, choć coraz większą rolę odgrywają konkurencyjne serwisy lokalne, takie jak VK Video i Rutube. Rosjanie chętnie odwiedzają też platformy e-commerce, jak Ozon, czy portale typu Mail.ru, które oferują wiele usług równocześnie, takich jak poczta elektroniczna, serwis informacyjny, ogłoszenia⁴.

Analiza preferencji użytkowników najpopularniejszej wśród Rosjan sieci społecznościowej – VK (według danych platformy miesięcznie korzysta z niej 92,5 mln użytkowników, tj. 64,3% populacji kraju⁵) – wskazuje, jakie treści cieszą się ich zainteresowaniem. Dominującym trendem jest zainteresowanie materiałami wideo, głównie krótkimi filmami o charakterze rozrywkowym – np. parodiami znanych osób, ujęciami urokliwych zwierząt, kursami makijażu. Ogląda je aż 73% użytkowników – jako powód podając chęć zrelaksowania się

¹ Raport agencji We Are Social i Meltwater – zob. S. Kemp, *Digital 2026: The Russian Federation*, DataReportal, 8.11.2025, datareportal.com.

² Dane z raportu Mediascope dla populacji w wieku 4+, okres pomiaru: styczeń–marzec 2025 r., zob. П. Мордаев, *Медиапространство*, mediascope.net.

³ Rosyjscy użytkownicy mogą zgłaszać problemy z dostępnością na stronach monitorujących funkcjonowanie internetu, np. Сбой.рф. Zgodnie z informacjami dotyczącymi zakłóceń w działaniu aplikacji WhatsApp (сбой.рф/whatsapp) najwięcej takich problemów występuje w Moskwie.

⁴ Na podstawie danych z raportów: *Аудитория девяти крупнейших социальных сетей в России в 2025 году: исследования и цифры*, ppc.world, 29.10.2025; D. Thuy, *Leading online resources on desktop and mobile devices in Russia in October 2024, by monthly reach*, Statista, 25.11.2025, statista.com; *Digital 2025: ключевые данные из нового отчета DataReportal*, byyd, 10.03.2025, byyd.me.

⁵ Zob. dane na temat VK w raporcie We Are Social i Meltwater: *Digital 2026: The Russian Federation*, op. cit.

i poprawy nastroju. To zresztą główna motywacja Rosjan do sięgania po takie treści, zgodna z trendem o charakterze globalnym⁶.

W sondażach Rosjanie wymieniają bardziej pragmatyczne przyczyny sięgania do internetu – np. dostęp do różnego rodzaju usług, takich jak bankowość, zamawianie taksówek i jedzenia, zakupy, nawigacja⁷. Z kolei według raportu agencji We Are Social i Meltwater, które przeanalizowały internetowe trendy w Rosji całościowo, sieć służy tamtejszym użytkownikom przede wszystkim do poszukiwania informacji, na co wskazuje 80,4% badanych. Inne popularne aktywności to śledzenie wiadomości i wydarzeń (66,1%), kontakt z rodziną i przyjaciółmi (65,6%), oglądanie materiałów wideo, seriali i filmów (64,0%), poszukiwanie informacji o markach i produktach (43,4%) oraz granie w gry komputerowe (34,6%)⁸.

W Rosji wciąż jednak to telewizja pozostaje głównym źródłem informacji pod względem zasięgu i zaufania społecznego (65%). Zarazem łączna publiczność różnorodnych źródeł wiadomości w internecie przewyższa już liczbę odbiorców wiadomości telewizyjnych. Co więcej, częściej wykorzystują go do tego celu młodszy, lepiej wykształceni i zamożniejsi respondenci⁹. Władze doskonale zdają sobie sprawę z ogromnych możliwości i ryzyk, które stwarza internet jako źródło informacji i platforma do komunikowania się, dlatego posuwają się do zamykania niezależnych kanałów, wprowadzania ograniczeń i prób przemawiania kontroli nad ruchem w sieci.

⁶ Тренды потребления контента. Какие форматы контента предпочитают пользователи ВКонтакте, каким авторам доверяют и где находят важную информацию, Вконтакте, vk.com.

⁷ Dane Centrum Lewady z kwietnia 2025 r. Zob. Пользование интернетом, социальными сетями, мессенджерами, искусственным интеллектом и другими онлайн-сервисами: март 2025, Левада-Центр, 24.04.2025, levada.ru.

⁸ Dane pochodzą z raportu We Are Social i Meltwater. Digital 2025: ключевые данные из нового отчета DataReportal, op. cit.

⁹ Dane Centrum Lewady z kwietnia 2024 r. Zob. Роль телевидения и интернета как главных источников новостей и топ наиболее популярных российских журналистов, Левада-Центр, 18.04.2024, levada.ru.

II. KURCZENIE SIĘ OSTATNIEJ PRZESTRZENI WOLNOŚCI

W warunkach rosnącej kontroli reżimu nad życiem politycznym i społecznym w ciągu ostatnich dwóch dekad internet pozostawał w Rosji przestrzenią, gdzie wciąż można było prowadzić ograniczoną, niezależną od państwa aktywność społeczną i polityczną. Choć angażowała się w nią mniejszość społeczeństwa, to miała ona realne skutki społeczno-polityczne. Jej kulminacyjnym punktem były masowe protesty w latach 2011–2012 (wybory parlamentarne i prezydenckie), a następnie działalność polityczna Aleksieja Nawalnego i jego Fundacji Walki z Korupcją (głównie w latach 2011–2020), gdy aktywność ta wyszła poza sferę wirtualną i zmusiła władze do ostrej reakcji. Nawalny zdobył popularność w Rosji dzięki internetowi – początkowo jako społeczny aktywista i blogger, a później polityk zdolny koordynować działalność swoich sympatyków za pomocą nowych mediów.

Po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. władze niemal natychmiast przystąpiły do zacieśniania cenzury, która stopniowo przybiera charakter totalnej blokady informacyjnej. Zwiększono presję na zachodnie sieci społecznościowe¹⁰, a niezależne media rosyjskie, którym wciąż udawało się utrzymać działalność w kraju, zostały de facto zdelegalizowane i zmuszone do emigracji¹¹. W tej sytuacji to internet – jako narzędzie o zasięgu globalnym – pozostawał ostatnim kanałem komunikacji z tą częścią społeczeństwa, która mieszkając nadal w Rosji, nie tylko dążyła do pozyskania niezależnej informacji, lecz także chciała zachować kontakty ze światem zewnętrznym.

Niezależne media wyrugowane z kraju wypracowywały nowe strategie docierania do audytorium w Rosji – większość założyła grupy w sieciach społecznościowych, głównie na Telegramie, i tam publikowała swoje treści, odbudowując dzięki temu grono odbiorców, a nawet przyciągając nowych. Większe media oferowały dedykowane im aplikacje i instrumenty anonimizujące typu VPN, inne komunikowały się z czytelnikami za pomocą newsletterów, wiadomości głosowych, a nawet organizując społeczności w darknecie.

Choć po inwazji w 2022 r. niektóre z tych mediów na skutek blokad i ograniczeń utraciły część swoich odbiorców w Rosji, to dzięki wdrożeniu nowych modeli pracy z tamtejszą publicznością udało się ją częściowo odbudować i pozostaje ona dość liczna. Nie ma dostępnych aktualnych i kompleksowych danych na

¹⁰ K. Chawryło, *Kreml odcina zachodnie sieci społecznościowe*, 15.03.2022, OSW, osw.waw.pl.

¹¹ Eadem, *Rosja: rozprawa z Echem Moskwy i telewizją Dożd*, 3.03.2022, OSW, osw.waw.pl.

ten temat – według szacunków European Fund for Journalism in Exile (JX Fund), organizacji wspierającej media na uchodźstwie, w 2023 r. z niezależnych mediów korzystało do 6,7–9,6 mln indywidualnych regularnych użytkowników, z czego co najmniej 5,4–7,8 mln przebywało w kraju. Łączne szacunki wskazywały, że treści niezależnych mediów regularnie trafiają do 6–9% dorosłej populacji Rosji¹². Jak podkreślali sami dziennikarze, konsumpcja mediów opozycyjnych cechuje się zmienną dynamiką. W sytuacjach kryzysowych, odbieranych przez obywateli jako zagrażające ich osobistemu bezpieczeństwu, liczba czytelników rośnie. W przeszłości prawidłowość taką obserwowano po uruchomieniu tzw. częściowej mobilizacji (wrzesień 2022 r.), w trakcie puczu Jewgienija Prigożyna (czerwiec 2023 r.) czy po wejściu Ukraińców do obwodu kurskiego (sierpień 2024 r.). Reakcja obywateli sugeruje, że są oni świadomi poziomu cenzury w krajowych mediach i nie ufają im w sytuacjach, gdy potrzebują rzetelnych informacji.

Mimo narastającej kontroli, w rosyjskim internecie – głównie w sieciach społecznościowych – wciąż funkcjonują środowiska i kanały, które choć oficjalnie nie sprzeciwiają się władzy, prowadzą niezależną od niej działalność i pozwalają sobie na jej punktową krytykę. Są to między innymi różne grupy reprezentujące partykularne interesy, np. krewni osób poległych lub zaginionych na froncie, którzy wymieniają się informacjami i wskazówkami, jak dochodzić swoich praw. Inną ciekawą społeczność tworzą blogerzy prowojenni (tzw. milbloggerzy), których Kreml już nie raz próbował sobie podporządkować i dyscyplinować.

Środowisko to, działające głównie na Telegramie, reprezentuje postawy patriotyczne i popiera wojnę, krytykuje jednak sposób jej prowadzenia, który według niego nie jest wystarczająco efektywny, oraz piętnuje przypadki rażącej przemocy i korupcji w armii. Są to informacje niepożądane z punktu widzenia władz, stojące w sprzeczności z propagandową narracją o bohaterskiej armii i jej sukcesach, których rozprzestrzenianie Kreml chciałby powstrzymać. Mimo stosowanych nacisków władze tolerowały dotąd funkcjonowanie tych wysepek niezależności. Kneblując je ostatecznie, doprowadziłyby de facto do zamknięcia ostatnich kanałów informacji zwrotnej o tym, co naprawdę dzieje się na froncie oraz jakie nastroje panują wśród żołnierzy i ich rodzin, tj. w środowiskach strategicznie ważnych z perspektywy prowadzenia wojny.

¹² *Sustaining independence. Current state of Russian media in exile*, JX Fund, Research Report, Berlin, listopad 2023, jx-fund.org.

III. CELE WALKI KREMLA Z RUNETEM I PRÓBA ICH REALIZACJI

Kreml od lat dokłada starań, by zbudować „cyfrowy totalitaryzm” na wzór chińskiego modelu inwigilacji, cenzury i kształtowania postaw społecznych. Wysiłki te nasiliły się w latach 2024–2025 wraz z pogłębiającymi się problemami ekonomicznymi Rosji¹³, znaczącymi stratami na froncie, które nie prowadzą do przełamania ukraińskiej obrony, a także rosnącym zmęczeniem społeczeństwa kosztami wojny¹⁴.

Władze dążą do realizacji ambitnego projektu inżynierii społecznej: uformowania społeczeństwa (zwłaszcza młodych pokoleń¹⁵) w taki sposób, by w pełni identyfikowało się ono z przywództwem politycznym i polityką państwa oraz wykazywało głęboką nieufność do wszystkiego, co władze uznają za „podejrzane” lub „wrogie”. Likwidacja pluralizmu w sieci uzasadniana jest przede wszystkim koniecznością obrony Rosjan przed toczoną rzekomo przez Zachód „wojną kognitywną”. Wartości liberalno-demokratyczne przedstawia się jako narzędzie zniszczenia rosyjskiej tożsamości oraz doprowadzenia do destabilizacji i rozpadu państwa. Według funkcjonariuszy reżimu internet zawsze był wykorzystywany przez zachodnie służby do wymierzonych w Federację Rosyjską wrogich działań propagandowych i agenturalnych¹⁶.

Nadrzędnymi celami Kremla są utrwalenie i reprodukcja neototalitarnego modelu rządów¹⁷, dożywotnie utrzymanie się u władzy Władimira Putina i jego otoczenia, a także przekazanie jej oraz zbudowanych na korupcji majątków kolejnemu pokoleniu elity rządzącej. Partykularne interesy przywództwa politycznego są przy tym przedstawiane jako egzystencjalne interesy bezpieczeństwa państwa i narodu. Wśród pozostałych motywów należy wymienić dążenie służb specjalnych i aparatu represji do zachowania i wzmocnienia swojej pozycji. Składa się na to poszerzenie uprawnień do kontrolowania, ale też moderowania aktywności społeczeństwa, jak również

¹³ I. Wiśniewska, F. Rudnik, *Rosyjska gospodarka w stagnacji*, OSW, 21.10.2025, osw.waw.pl.

¹⁴ *Большее половины россиян впервые заявили, что «очень устали» от войны*, The Moscow Times, 30.10.2025, moscowtimes.ru.

¹⁵ M. Domańska, *The Making of a Homo Putinus. Fascist 'patriotic education' in Putin's Russia* [w:] I. Garner, T. Kuzio (red.), *Russia and Modern Fascism, New Perspectives on the Kremlin's War Against Ukraine*, ibidem Press, 2025.

¹⁶ *Путин: Интернет возник как проект ЦРУ, так и развивается*, Вести.Ру, 24.04.2014, vesti.ru.

¹⁷ M. Domańska, *Neototalitarny projekt Putina: sytuacja polityczna w Rosji*, „Komentarze OSW”, nr 489, 17.02.2023, osw.waw.pl.

uzasadnianie niezbędności struktur siłowych dla reżimu, co ma się przełożyć na wzrost wydatków budżetowych na ich działalność. W tle widać jednak dążenia do osiągnięcia korzyści własnych przez konkretne grupy wpływu i przedstawicieli elity polityczno-biznesowej. Przykładowo wśród aktywnych lobbystów na rzecz wyeliminowania zagranicznych serwisów z rosyjskiego rynku znajdują się powiązane z Kremlm firmy z branży cybertechnologii¹⁸.

Systemowa ofensywa władz przeciwko Runetowi trwa od kilkunastu lat. Rozpoczęła się ona w 2012 r., po powrocie Putina na fotel prezydencki, i wpisała się w owym czasie w szersze spektrum działań wymierzonych w prawa i swobody obywatelskie. Kamieniem milowym w realizacji celów Kremla stała się ustawa o „suwerennym Runecie” z 2019 r., umożliwiającą stworzenie infrastruktury scentralizowanego zarządzania przepływem danych w sieci. Operatorzy telekomunikacyjni zostali wówczas zobowiązani do wdrożenia specjalnego oprogramowania, tzw. technicznych środków przeciwdziałania zagrożeniom, pozwalającego na filtrowanie i odgórnie sterowane blokowanie pakietów danych¹⁹.

Kluczowym organem cenzury jest Federalna Służba ds. Nadzoru w Sferze Łączności, Technologii Informacyjnych i Komunikacji Masowej (Roskomnadzor, RKN), jednak w proceder ten zaangażowane są również inne instytucje państwowe, w tym aparat represji (przede wszystkim Federalna Służba Bezpieczeństwa przy wsparciu MSW).

Po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji na Ukrainę zintensyfikowano walkę z wolnością słowa w internecie. To element szerszej strategii, opartej na inwigilacji z wykorzystaniem technologii cyfrowych, nasileniu propagandy wojennej i represjach wobec środowisk antyreżimowych²⁰. Łączy się to z próbami

¹⁸ Należą do nich m.in. Fundacja Inwestycji Technologicznych córki Putina (Kateriny Tichonowej) oraz państwowy Rostech. A. Басманов, *Цифровая Терешкова*, Новая газета Европа, 23.07.2025, novaya-gazeta.eu.

¹⁹ Szerzej zob. M. Domańska, *Zakneblować Runet, uciszyć społeczeństwo. Kremłowskie ambicje „suwerenizacji” Internetu*, „Komentarze OSW”, nr 313, 4.12.2019, osw.waw.pl.

²⁰ W szczególności chodzi o mnożenie represyjnych przepisów wymierzonych w tzw. agentów zagranicznych czy oskarżanie przeciwników reżimu o terroryzm i ekstremizm. Szerzej o zaostrzaniu kursu polityki wewnętrznej w ostatnich latach zob. M. Domańska, *Neototalitarny projekt Putina...*, op. cit.; eadem, K. Chawryło, *Dyktatura wojenna: władza i społeczeństwo w Rosji*, „Komentarze OSW”, nr 433, 22.03.2022; M. Domańska, *Rosja 2021: konsolidacja dyktatury*, „Komentarze OSW”, 8.12.2021; eadem, *Dokręcanie śruby. Represyjne ustawy Putina*, „Komentarze OSW”, nr 380, 18.02.2021, osw.waw.pl.

zastępowania zachodniego oprogramowania w instytucjach państwowych i przedsiębiorstwach rodzimych – zgodnie z dekretem Putina z marca 2022 r.²¹

Z roku na rok rosyjskie władze nasilają naciski na zagraniczne korporacje w celu cenzurowania sieci: na przykład w 2024 r. zażądały one od serwisu Google usunięcia 784 tys. różnego rodzaju treści – to rekordowa liczba takich wniosków od 2009 r., odkąd prowadzone są statystyki (firma uwzględniła jedynie niewielki odsetek żądań)²². Część z nich jest uzasadniona i służy rzeczywistej walce z przestępczością, jednak o narastającej tendencji do upolityczniania tego narzędzia świadczy coraz wyższy udział Rosji w łącznej liczbie tego typu wniosków, jakie Google otrzymuje od wszystkich państw: w pierwszym półroczu 2025 r. sięgnął on prawie 60%²³. O wiele większymi możliwościami presji dysponują służby wobec rosyjskich operatorów telekomunikacyjnych bądź administratorów stron, serwisów i platform społecznościowych²⁴.

Obecnie, po latach niepowodzeń, władze nauczyły się dość skutecznie blokować wybrane treści i serwisy internetowe. Poszerzanie i udoskonalanie dostępnych narzędzi cenzury i inwigilacji pozwala mówić o nowej jakości i przejściu do finalnego etapu rozprawy z przestrzenią wolności słowa. Charakteryzują go następujące cele szczegółowe:

- uzyskanie pełnej kontroli nad wszelkimi zasobami internetowymi, w pierwszej kolejności platformami, które cieszą się popularnością wśród Rosjan;
- delegalizacja lub odcięcie dostępu do tych treści i narzędzi korzystania z Runetu, których nie da się objąć kontrolą; stworzenie ich rosyjskich zamienników, w pełni nadzorowanych przez władze;
- objęcie społeczeństwa powszechną inwigilacją, tropiącą wszelkie ślady aktywności obywateli w sieci (deanonimizacja);
- uniemożliwienie obywatelom mobilizowania się online, organizowania protestów, dystrybuowania krytycznych komentarzy pod adresem władz – w tym poprzez całkowite odłączanie internetu na wybranych obszarach

²¹ А. Басманов, *Цифровая Терешкова*, op. cit.

²² *Российские власти в 2024 году потребовали от Google удалить рекордные 784 тысячи единиц контента*, Вёрстка, 1.05.2025, [verstka.media](#).

²³ *Почти 400 тысяч единиц контента потребовали удалить российские власти от Google за полгода*, Вёрстка, 3.11.2025, [verstka.media](#).

²⁴ *25 000 блокировок – новый рекорд военной цензуры*, Роскомсвобода, 5.08.2025, [roskomsvoboda.org](#).

bez szkody dla funkcjonowania instytucji państwowych i ich zasobów cyfrowych;

- zaszczepienie społeczeństwu odruchu daleko posuniętej autocenzury i strachu oraz wzajemnej nieufności (władze zachęcają do donosicielstwa), stworzenie nieograniczonej przestrzeni dla odgórnie sterowanego upowszechniania określonych poglądów, ale też formatowania samego sposobu myślenia obywateli o Rosji i świecie.

IV. OFENSYWA KREMLA PRZECIWKO RUNETOWI: CELE I NARZĘDZIA

Wymierzona w swobodne funkcjonowanie internetu aktywność władz koncentrowała się w latach 2024–2025 na następujących priorytetach:

1. ograniczenie do minimum możliwości obchodzenia cenzury i blokad zasobów internetowych

Po pierwsze, oznacza to blokowanie VPN-ów (Virtual Private Network – narzędzie umożliwiające tworzenie szyfrowanych połączeń i chroniące aktywność online przed śledzeniem). Proceder ten trwa od 2021 r., lecz kulminacja nastąpiła w 2024 r., kiedy to RKN zablokował 197 usług VPN²⁵. Należy nadmienić, że władzom udaje się skłaniać do współpracy w tym zakresie zachodnich gigantów IT, zwłaszcza Apple’a. App Store usunął ponad 100 VPN-ów z oferty skierowanej do Rosjan, podczas gdy naciski na Google Play doprowadziły do usunięcia jedynie sześciu²⁶. Poza blokadami konkretnych usług VPN (na co receptą są generatory VPN tworzone przez aktywistów) władze próbują bezpośrednio blokować połączenia wskazujące na zamiar skorzystania przez użytkownika z narzędzi anonimizujących²⁷.

1 września 2025 r. weszły w życie ustawa zakazująca, pod karą grzywny, reklamowania narzędzi umożliwiających obchodzenie blokad, a także przepisy uznające użycie VPN za okoliczność obciążającą w przypadku popełnienia przestępstwa. Minister cyfryzacji Maksut Szadajew wprost oznajmił, że propagowanie VPN to celowe działania zachodnich państw mające zdestabilizować sytuację w Rosji²⁸. Jednocześnie używanie VPN w sposób, który nie powoduje łamania rosyjskiego prawa, np. w celu zapewnienia bezpieczeństwa cyfrowego przedsiębiorstw, jest dozwolone. Zezwala się również na reklamowanie usług VPN działających zgodnie z przepisami (niewpuszczających użytkowników na zakazane strony internetowe).

Po drugie, w 2025 r. wprowadzono kary administracyjne za umyślne poszukiwanie w sieci materiałów ekstremistycznych (w praktyce chodzi często o treści

²⁵ N. Garina, *The Cat and Mouse Game of Internet Censorship and Circumvention in Russia*, Russia.Post, 27.06.2025, russiapost.info.

²⁶ S. Darbinyan, *Western Tech Companies Are Capitulating to Russian Censors. Here's How Russians Can Fight Back*, The Moscow Times, 24.06.2025, themoscowtimes.com.

²⁷ N. Garina, *The Cat and Mouse Game...*, op. cit.

²⁸ *В правительстве связали рекламу VPN с попытками Запада «раскачать ситуацию» в России*, The Moscow Times, 22.07.2025, moscowtimes.ru.

antywojenne i antyreżimowe). Stanowi to „jakościowy” przełom, gdyż oznacza karanie Rosjan za samo czytanie zakazanych treści (wcześniej kary dotyczyły ich rozpowszechniania). W listopadzie wszczęto pierwszą sprawę na podstawie tych przepisów²⁹.

2. utrudnianie (uniemożliwianie) dostępu do najpopularniejszych zagranicznych lub zarejestrowanych za granicą serwisów

W maju 2025 r. podczas spotkania z rosyjskimi przedsiębiorcami Putin wprost wezwał do „zaduszenia” zagranicznych platform (m.in. Zoom i Microsoft Teams)³⁰, co nie pozostawia wątpliwości co do intencji władz.

Dotychczas działania takie dotknęły przede wszystkim:

- platformę YouTube

Do niedawna YouTube (YT) był najpopularniejszą platformą internetową w Rosji: w marcu 2024 r. liczba jego użytkowników w ujęciu miesięcznym sięgnęła 96 mln, podczas gdy kontrolowanej przez Kreml VKontakte – 90 mln. Największy przypływ odbiorców odnotowywano, gdy dochodziło do ważnych wydarzeń. W 2024 r. były to: śmierć Aleksieja Nawalnego w lutym, zamach terrorystyczny w Crocus City Hall w marcu, wtargnięcie wojsk ukraińskich do obwodu kurskiego w sierpniu. We wrześniu 2024 r. władze zaczęły „spowalniać” YT na komputerach i w odbiornikach smart TV, a w grudniu – na urządzeniach mobilnych. Robiono to pod pretekstem łamania przez platformę rosyjskiego prawa (żądano zdjęcia blokady z państwowych kanałów propagandowych). W efekcie ruch internetowy w serwisie spadł do lutego 2025 r. o 80%, a liczba rosyjskich użytkowników – do mniej niż 90 mln (w tym czasie platforma VKontakte, główny beneficjent ataku na YT, osiągnęła ich 92 mln)³¹.

²⁹ *ФСБ задержала студента через несколько часов после того, как он натолкнулся на «экстремистский» материал в интернете. Данные, судя по всему, передал оператор Т2*, Агентство, 6.11.2025, agents.media.

³⁰ *И. Ромалийская, Как по указанию Путина будут “душить” Zoom и Microsoft в РФ – и как это скажется на пользователях и бизнесе. Объясняет юрист по киберправу*, Настоящее Время, 27.05.2025, currenttime.tv. Według danych „Forbesa” w 2024 r. Zoom był najpopularniejszym serwisem dla połączeń wideo (67,5% udziałów w rosyjskim rynku).

³¹ *«ВКонтакте» в первый раз обошел YouTube по месячному охвату*, Коммерсантъ, 15.01.2025, kommersant.ru. Wcześniej, w 2021 r., sposoby spowalniania przećwiczono wobec Twittera, za odmowę cenzurowania treści na wniosek rosyjskich organów.

Formalnie YT nie zakazano ani nie zablokowano, najpewniej w obawie przed negatywną reakcją społeczną. Wybrano „miękki” wariant, w którym użytkownicy, zniechęceni problemami z dostępem, sami postanowią sięgnąć po ofertę rodzimych platform (VK Video, Rutube – zob. niżej) – mimo ich mniejszej atrakcyjności.

- komunikatory WhatsApp i Telegram

W kwietniu 2025 r. Putin podpisał ustawę zakazującą organom państwa, przedsiębiorstwom i podmiotom oferującym usługi publiczne kontaktowania się z klientami za pośrednictwem zagranicznych komunikatorów. Równolegle władze próbują obniżyć atrakcyjność tych ostatnich poprzez blokowanie ich kluczowych funkcji. W sierpniu odnotowano znaczące utrudnienia w realizacji połączeń głosowych, w następstwie czego użytkownicy zaczęli na większą skalę korzystać z tradycyjnych, nieszyfrowanych połączeń telefonii komórkowej, które władzom łatwiej jest kontrolować³². W październiku oba serwisy były częściowo blokowane, a problemy z dostępem do nich miało ponad 60% mieszkańców Rosji³³. Operatorzy telekomunikacyjni zaczęli też, na polecenie władz, uniemożliwiać rejestrację nowych kont w obu komunikatorach za pomocą SMS-ów lub połączeń telefonicznych, by powstrzymać przyrost liczby ich użytkowników. W Dumie Państwowej wprost oznajmiono, że to słuszne działania, które pomogą w rozwoju „narodowego messenger’a” pod nazwą Max (zob. niżej)³⁴.

Restrykcje są często uzasadniane walką z plagą cyberoszustw. Jednak nawet według rosyjskiego banku centralnego oszuści w prawie połowie przypadków wykorzystują zwykłą łączność komórkową i SMS, a jedynie w 16% komunikatory³⁵. Rodzime zamienniki zagranicznych komunikatorów również nie chronią przed przestępcami, co przyznał nawet rzecznik Kremla Dmitrij Pieskow³⁶.

Od 2018 r., kiedy to władze rosyjskie poniosły fiasko w swoim dążeniu do zablokowania Telegramu, pozostawał on symbolem oporu i wolności słowa, choć jest nośnikiem zarówno treści opozycyjnych czy eksperckich, jak i prokremlowskiej

³² *После блокировки звонков в Telegram и WhatsApp вырос трафик мобильной связи – его легче контролировать*, The Insider, 28.08.2025, theins.ru.

³³ Zob. *komunikat Агентство. Новости на Telegramie*, 22.10.2025, t.me/agentstvovnews. Na początku grudnia 2025 r. RKN poinformował również o blokadzie komunikatorów FaceTime i Snapchat.

³⁴ *В Госдуме одобрили блокировку регистрации в Telegram*, The Moscow Times, 31.10.2025, moscow-times.ru.

³⁵ А. Стариков, *Удар по доносчикам, или О будущем России без Telegram и WhatsApp*, The Moscow Times, 24.08.2025, moscowtimes.ru.

³⁶ *Песков не увидел разницы для мошенников между Max и другими мессенджерами*, РБК, 5.09.2025, rbc.ru.

dezinformacji. W ostatnich latach pojawia się jednak coraz więcej wątpliwości co do polityki właściciela serwisu Pawła Durowa: mimo braku dowodów na jego systemową współpracę z rosyjskim aparatem bezpieczeństwa i kontroli eksperci nie uważają tej platformy za bezpieczną. Odnotowano przypadki przekazywania służbom danych użytkowników, a także cenzurowania treści, w tym zamykania niewygodnych dla władz kanałów³⁷. Telegram rozpoczął też starania o otwarcie przedstawicielstwa w Rosji³⁸, co oznacza gotowość do przestrzegania miejscowych represyjnych przepisów.

3. tworzenie rodzimych zamienników zagranicznych serwisów i platform

W celu uniknięcia masowego niezadowolenia społecznego, wywołanego ograniczeniami nakładanymi na zagraniczne platformy i serwisy internetowe, władze próbują zastąpić je rodzimymi, w pełni kontrolowanymi przez służby odpowiednikami, które docelowo miałyby oferować zbliżoną jakość i analogiczny zakres usług.

Jak dotąd jest to najsłabsze ogniwo strategii Kremla ukierunkowanej na „suwerenizację” internetu. Takie platformy jak założona w 2021 r. VK Video czy Rutube (powstała w 2006 r., obecnie – według oficjalnych danych – miesięcznie korzysta z niej ponad 80 mln użytkowników) zawdzięczają swój rozwój izolacji od zagranicznej konkurencji, nie mogą się jednak pochwalić ani porównywalną ofertą, ani wygodą użytkowania – a jednocześnie wymagają olbrzymich nakładów budżetowych. Straty holdingu VK, kontrolowanego przez bliski Putinowi klan braci Kowalczuków, wyniosły w 2024 r. prawie 95 mld rubli (ponad miliard dolarów, niemal trzy razy więcej niż w 2023 r.)³⁹.

O naśladowaniu wspomnianych wyżej rozwiązań chińskich świadczy projekt stworzenia „narodowego messengera” Max – superaplikacji na wzór chińskiego WeChata, łączącej funkcje komunikatora, platformy usług publicznych dla obywateli, sieci społecznościowej, wyszukiwarki, systemu płatniczego i platformy handlu internetowego. Odpowiednią ustawę przyjęto w czerwcu 2025 r., a za realizację projektu odpowiada holding VK (co zapewne pomoże podreperować

³⁷ «Телеграм» раскрывает данные о пользователях в России, преследуемых по статьям о терроризме, утверждает ФСБ, Важные истории, 18.03.2025, stories.media; В РКН заявили, что «Телеграм» удалил по их требованию больше 373 тыс. публикаций или каналов, Важные истории, 7.04.2025, stories.media; Пропал не только «ВЧК-ОГПУ»: прокуратура за четыре года требовала удалить более 140 каналов и чатов в Telegram, Вёрстка, 7.04.2025, verstka.media.

³⁸ Telegram Begins Legal Process to Open Office in Russia, The Moscow Times, 17.07.2025, themoscowtimes.com.

³⁹ Убыток VK в 2024 году вырос почти втрое по сравнению с прошлым годом, Медуза, 20.03.2025, meduza.io.

jego finanse). Od 1 września 2025 r. Max musi być fabrycznie instalowany na wszystkich urządzeniach sprzedawanych w Rosji (smartfony, tablety, komputery, odbiorniki smart TV). Władze naciskają na urzędników i pracowników sfery budżetowej, by tworzyli oni konta w nowym messengerze i aktywnie się nim posługiwali. To samo dotyczy szkół i uczelni. Rosjanie poszukujący krewnych zaginionych na froncie również są zobowiązani założyć konto na państwowym komunikatorze. Według oficjalnych danych liczba użytkowników aplikacji Max wyniosła w listopadzie 2025 r. ponad 55 mln⁴⁰, jednak większość nie traktuje jej jako źródła informacji. Max wykorzystywany jest głównie do połączeń głosowych, blokowanych w zagranicznych komunikatorach. Jak wskazują niezależne badania, jedynie 4% użytkowników (poniżej 6 mln osób) to czytelnicy treści publikowanych na kanałach Max⁴¹.

Dzięki wbudowanym algorytmom i pełnej współpracy z rosyjskimi służbami Max pozwoli na śledzenie wszystkich aspektów działalności i zachowań użytkowników, a także na ich indoktrynację⁴². Jesienią 2025 r. zaczęto blokować konta tym, którzy próbowali wyłączyć jego szpiegowskie funkcje⁴³. Jednocześnie nie oferuje on właściwej ochrony przed wyciekami danych, za co krytykuje go nawet FSB⁴⁴. Do rejestracji w komunikatorze potrzebna jest rosyjska lub białoruska karta SIM (sygnałizuje to współpracę rosyjskiej FSB i białoruskiego KGB). Prawdopodobne zmonopolizowanie rynku przez Max uniemożliwi zatem kontakty Rosjan z emigrantami politycznymi, co jeszcze bardziej utrudni docieranie do społeczeństwa rosyjskiego z wiarygodnym przekazem.

⁴⁰ А. Розанова, А. Хмурковская, *В мессенджере Max зарегистрировались более 55 млн пользователей*, РБК, 14.11.2025, rbc.ru.

⁴¹ Badania niezależnego ośrodka socjologicznego Russian Field. Zob. *У каналов в Max оказалось меньше 6 млн читателей*, Агентство, 27.11.2025, agents.media.

⁴² Max domyślnie uzyskuje dostęp do mikrofonu, kamery, wszystkich danych użytkownika i urządzenia, geolokalizacji, listy kontaktów oraz korespondencji – wraz z wersjami roboczymi wiadomości. Wszystkie te dane (w przeciwieństwie do WhatsAppa czy Telegrama) są przechowywane na serwerach rosyjskich. Używana w komunikatorze neurosieć próbuje też kształtować poglądy polityczne użytkowników i skłaniać ich do autocenzury. *Раскрыты новые опасности использования мессенджера Max*, Холод, 5.09.2025, holod.media.

⁴³ *Max начал блокировать россиян, поставивших себе сторонний клиент мессенджера с отключённым сбором личных данных*, Вёрстка, 1.10.2025, verstka.media.

⁴⁴ *Faridaily: ФСБ выдвинула список претензий к мессенджеру Max. По мнению спецслужбы, его пока нельзя подключать к госуслугам из-за риска утечек*, Медуза, 6.08.2025, meduza.io.

4. wyłączanie internetu na wybranych obszarach

Obok testowanych od lat blokad wybranych treści i kanałów komunikacji internetowej coraz częściej wprowadza się regionalne bądź lokalne blokady internetu. Władze stosowały je już w latach 2018–2019, lecz przez długi czas towarzyszyły temu poważne skutki uboczne: wybiórcze odłączanie dostępu do sieci paraliżowało pracę reszty infrastruktury internetowej. W 2025 r. blokady na wybranych obszarach zaczęły mieć charakter regularny i systemowy⁴⁵ – wdrażano je najczęściej pod pretekstem obrony ludności przed atakami ukraińskich dronów. Takie utrudnienia mogą trwać wiele godzin, dni albo nawet tygodni (np. w obwodzie niżnonowogrodzkim). Na początku listopada ogłoszono wyłączenie internetu w Uljanowsku i kilku innych częściach obwodu uljanowskiego – w celu ochrony obiektów infrastruktury krytycznej – do czasu zakończenia tzw. specjalnej operacji wojskowej⁴⁶.

Od jesieni 2025 r. władze stosują nową metodę blokowania dostępu do sieci: odłączane jest wszystko z wyjątkiem stron i serwisów internetowych z tzw. białej listy. Obejmuje ona zasoby sieciowe uznane przez władze za „priorytetowe dla ludności”. Znajdują się na niej podlegające cenzurze serwisy informacyjne, portale rozrywkowe oraz aplikacje pozwalające na skorzystanie z usług publicznych, mające w zamierzeniu zbudować zamknięty „ekosystem”, umożliwiający codzienne funkcjonowanie obywateli, a jednocześnie gwarantujący ich lojalność. Zawartość listy stała się przedmiotem lobbingu rozmaitych grup interesu⁴⁷.

Zasadę, że „wszystko, co niezakazane, jest dostępne”, zastąpiono tym samym inną regułą – że dostępne jest tylko to, na co wprost pozwolą władze. System „białych list”, wdrażany od września w co najmniej 30 regionach, nie pozwala na dostęp do zablokowanych treści nawet za pomocą VPN-ów. Stanowi to pośrednią odpowiedź na rosnącą świadomość cyfrową Rosjan. Według niezależnego

⁴⁵ W połowie 2025 r. wielokrotnie zwiększyła się liczba shutdownów: w czerwcu odnotowano ich 655, podczas gdy w maju zaledwie 69 (w 2024 r. miało miejsce tylko 296 takich incydentów na całym świecie). Zob. S. Sorochinskaia, *Fearing Ukrainian Drones, Russia Sets Records for Internet Blackouts*, Russia.Post, 9.07.2025, russiapost.info.

⁴⁶ В Ульяновске отключили мобильный интернет «до окончания СВО», Медуза, 11.11.2025, meduza.io.

⁴⁷ Na listę trafiły dotychczas m.in. wszystkie strony, platformy i serwisy należące do organów państwa, serwisy Yandexu, najpopularniejsze sieci społecznościowe – VKontakte i Odnoklassniki, platformy handlu internetowego Wildberries i Ozon, serwisy niektórych banków (w tym Sberbanku, Alfa-Banku i Gazprombanku), usługi głównych operatorów telekomunikacyjnych, serwisy Mail.ru, Rutube, Kinopoisk, a także – według niektórych źródeł – platforma bukmacherska Fonbet, której właściciel jest powiązany z szefem Służby Bezpieczeństwa Prezydenta. Zob. Опубликован «белый список» сайтов, к которым будет доступ при отключении интернета в России. В него вошли сервисы «Яндекса», Ozon, Wildberries и «Магнит», Медуза, 5.09.2025, meduza.io.

Centrum Lewady w marcu 2025 r. 36% respondentów korzystało z usługi VPN (wzrost o 11 punktów procentowych rok do roku)⁴⁸.

5. objęcie nadzorem popularnych twórców cyfrowych, platform i blogów

W myśl poprawek do ustawy „O informacji”, które weszły w życie 1 listopada 2024 r., właściciele wszystkich kanałów w komunikatorach lub stron w sieciach społecznościowych subskrybowanych przez ponad 10 tys. osób mają obowiązek rejestracji w specjalnym „rejestrze blogerów” RKN. W razie niewypełnienia tego wymogu organ ten ma prawo zablokować kanał lub konto w sieci, a także nałożyć grzywnę; obowiązuje też zakaz zamieszczania jakichkolwiek reklam w niezarejestrowanych źródłach oraz repostowania (przekazywania dalej w całości lub części) publikowanych przez nie treści.

6. odcięcie kanałów finansowania „nieprawomyślnym” podmiotom

Od 1 września 2025 r. obowiązuje zakaz zamieszczania reklam na stronach internetowych organizacji „niepożądanych”, „ekstremistycznych” i „terrorystycznych” (oskarżenia o ekstremizm i terroryzm są coraz częściej wykorzystywane do walki z krytykami reżimu) oraz w serwisach, na które nałożono w Rosji blokadę (m.in. Instagram, Facebook i X). Co jest reklamą, może być przy tym definiowane szeroko⁴⁹.

7. znaczące rozszerzenie zakresu gromadzenia danych użytkowników internetu w celu umożliwienia śledzenia ich działań w sieci

Zgodnie z postanowieniem rządu, wchodzącym w życie 1 stycznia 2026 r., platformy internetowe (sieci społecznościowe, komunikatory, serwisy usługowe itp.) zostają zobowiązane do przechowywania danych o rozmowach i korespondencji użytkowników przez trzy lata, a nie – jak wcześniej – przez rok (wiadomości głosowe, tekstowe, graficzne, metadane)⁵⁰. FSB zażądała od banków zainstalowania do 2027 r. specjalnego oprogramowania, które umożliwi

⁴⁸ *Почти 40% россиян перешли на VPN после блокировки YouTube*, The Moscow Times, 22.04.2025, moscowtimes.ru.

⁴⁹ *Власти запретили рекламу на сотнях тысяч сайтов, в Instagram и Facebook. Штрафовать могут даже за раскрутку блогерами и сайтами собственных проектов*, Агентство, 25.03.2025, agents.media.

⁵⁰ *Власти обязали интернет-ресурсы хранить данные пользователей три года вместо одного. Эта информация по требованию передается ФСБ*, Важные истории, 5.11.2025, istories.media.

przechowywanie korespondencji, komunikatów głosowych i metadanych związanych z aktywnością użytkowników w aplikacjach bankowych⁵¹.

Według doniesień medialnych RKN tworzy specjalnie przeszkolone grupy pracowników ds. analizy działań konkretnych użytkowników w sieci, tworzenia ich „portretów” psychologicznych na podstawie manifestowanych wartości i przekonań, określania stopnia „prawomyślności”, a także stosowania strategii i taktyki wojen informacyjnych, łącznie z metodami wpływania na emocje⁵². RKN wykorzystuje też w rosnącym stopniu sztuczną inteligencję do masowego analizowania treści w internecie pod kątem zakazanych tematów i nieprawomyślnych komentarzy⁵³.

⁵¹ Zob. komunikat РБК. Новости. Главное на Telegramie, 29.10.2025, t.me/rbc_news.

⁵² Роскомнадзор обучит сотрудников выявлять «неблагонадежных» россиян в интернете, The Moscow Times, 10.02.2025, moscowtimes.ru.

⁵³ N. Garina, *Social Media in Russia: What Is Allowed, What Is Not, and How the Law, Monitoring Techniques and Technologies Are Evolving*, Russia.Post, 11.09.2025, russiapost.info.

V. KREML KONTRA RUNET: PERSPEKTYWY

Zwycięstwo Kremla w „bitwie o Runet” nie jest przesądzone, dopóki trwa rywalizacja technologiczna między aparatem cenzury i środowiskami cyfrowych aktywistów. Coraz więcej wskazuje jednak na rosnącą determinację i skuteczność władz. Dążenie do „suwerenizacji” internetu, podobnie jak do zwiększania skali represji ogółem, jest wprost proporcjonalne do pogłębiania się problemów ekonomicznych, niemożności przełamania frontu na Ukrainie i postępującego zmęczenia społeczeństwa przedłużającą się wojną.

Mimo że blokowanie internetu generuje poważne koszty dla gospodarki⁵⁴, to nie powstrzyma to Kremla, którego strategicznym celem jest utrzymanie polityczno-społecznej stabilności, m.in. w obliczu tzw. wyborów parlamentarnych zaplanowanych na wrzesień 2026 r. W logice reżimu wybory tej rangi – mimo ich fasadowego charakteru – zawsze niosą potencjalne ryzyka dla systemu.

W tym kontekście należy zakładać, że ambicją władz jest wzięcie Runetu pod całkowitą kontrolę już w pierwszych miesiącach 2026 r. Ewentualne masowe wyłączenia dostępu do internetu w okresie okołowyborczym mogą być uzasadniane rzekomą ingerencją zewnętrzną w przebieg głosowania. Protesty, o ile się zdarzą, będą dławione w zarodku, a propaganda państwowa wzmoże wysiłki, aby przekonać społeczeństwo do pożytków płynących z „suwerenizacji” przestrzeni cyfrowej. Jednocześnie deputowani do Dumy otwarcie zapowiadają działania na rzecz pełnej deanonimizacji użytkowników internetu w ciągu najbliższych lat⁵⁵. Tym samym dążenie do kształtowania pożądanego dla władz przyzwyczajęń i postaw społeczeństwa będzie uwzględniało zarówno aspekty rzekomo pozytywne (bezpieczeństwo, ochrona rosyjskiej tożsamości), jak i te negatywne (zastraszanie, represje).

W tym kontekście należy się spodziewać pogłębiania napięć między grupami interesu w rosyjskiej elicie rządzącej. Mogą się one rozwijać na tle gospodarczo-finansowym i politycznym. Podczas gdy resorty siłowe będą dążyły do likwidacji wszystkich kanałów komunikacji niepodlegających

⁵⁴ Według szacunków godzina odłączenia mobilnego internetu w regionie to koszt prawie 750 mln rubli. Jeszcze w 2023 r., kiedy blokady nie były tak częste, rosyjska gospodarka straciła z ich powodu ok. 4 mld dolarów. Н. Глухова, Л. Борисенко, *Где и как в России отключают интернет*, Новая газета Европа, 8.07.2025, novayagazeta.eu; S. Sorochinskaia, *Fearing Ukrainian Drones...*, op. cit.

⁵⁵ *В Госдуме пообещали полностью лишить россиян анонимности в интернете*, Холод, 21.10.2025, holod.media.

w pełni ich kontroli (rząd pracuje nad nowelizacją przepisów, która zobowiąże operatorów telekomunikacyjnych do wyłączania internetu na żądanie FSB⁵⁶), blok ekonomiczny rządu i bank centralny będą zapewne podnosić kwestię kosztów „sieciorowej autarkii” dla funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z kolei pion polityki wewnętrznej Administracji Prezydenta może opóźniać zamykanie zagranicznych segmentów internetu z uwagi na ich rolę w prokremlowskiej agitacji i komunikacji z upolitycznionymi zwolennikami reżimu.

Nie można wykluczyć, że przed usunięciem z rynku zagranicznych komunikatorów (niektóre źródła prognozują, że nastąpi to jeszcze w 2025 r.) władze spróbują przymusić stojące za nimi podmioty do pełnej współpracy. Znamienne, że rzecznik Kremla broni dalszego funkcjonowania w Rosji WhatsApp i Telegramu (jego zdaniem Max powinien mieć konkurencję, aby się rozwijać)⁵⁷, a rosyjscy parlamentarzyści i urzędnicy regionalni wciąż wykorzystują Telegram jako główny kanał komunikacji z obywatelami⁵⁸.

Dotkliwą konsekwencją możliwego sukcesu Kremla w „suwerenizacji” internetu będzie likwidacja bezpiecznych kanałów komunikacji między niezależnymi środowiskami na emigracji (i zagranicznymi mediami) a mieszkańcami Rosji. Znacząco utrudni to dystrybucję niezależnej informacji. Z jednej strony będzie to skutkowało zwiększoną podatnością społeczeństwa na indoktrynację w warunkach monopolu informacyjnego władz, z drugiej zaś – doprowadzi do marginalizacji aktywnych środowisk emigracyjnych, które utracą – i tak niewielki – wpływ na nastroje w kraju.

Konsekwencją działań Kremla będzie też zablokowanie możliwości relatywnie swobodnego wyrażania niezadowolenia w sieciach społecznościowych przez grupy popierające reżim (jak rodziny żołnierzy, blogerzy wojskowi czy środowiska nacjonalistyczne), które z pozycji „patriotycznych” krytykują jedynie niektóre jego posunięcia. Oznacza to likwidację swoistego wentyla bezpieczeństwa i kanału komunikacji zwrotnej, dającego rządzącym sposobność wglądu w prawdziwe nastroje i pozwalającego na wprowadzanie drobnych autokorekt przyjętego kursu. Może to w przyszłości prowadzić do nasilenia się zagrożeń

⁵⁶ М. Арялина, Я. Суринаская, *Операторы будут обязаны прекратить оказание услуг связи по требованию ФСБ*, Ведомости, 10.11.2025, vedomosti.ru.

⁵⁷ «У Мах должна быть конкуренция». Песков заявил, что Telegram и WhatsApp должны работать в России, Медуза, 5.09.2025, meduza.io.

⁵⁸ Г. Лейба, *Госдума предпочитает проверенное*, Коммерсантъ, 31.10.2025, kommersant.ru.

politycznych dla Kremla ze strony tych na ogół dobrze zorganizowanych i posiadających doświadczenie bojowe środowisk.

ANEKS. Najpopularniejsze platformy internetowe i sieci społecznościowe w Rosji

Kolejność podmiotów w tabeli odzwierciedla dane sondażowe na temat najpopularniejszych sieci społecznościowych wykorzystywanych przez Rosjan: *Пользование интернетом, социальными сетями, мессенджерами, искусственным интеллектом и другими онлайн-сервисами: март 2025, оп. cit.*

Nazwa i odsetek użytkowników w Rosji	Historia, pochodzenie	Charakterystyka
VKontaktye (VK) – 66% 	Założycielem platformy jest rosyjski biznesmen Paweł Durow; po odsunięciu go od kierowania firmą w 2014 r. platforma przeszła pod kontrolę oligarchów związanych z Kremlen. Według raportów organizacji zajmujących się prawami cyfrowymi, VK – zgodnie z rosyjskim prawem – ujawnia dane oraz kooperuje ze służbami specjalnymi i organami ścigania, co oznacza, że prywatność użytkowników (szczególnie tych krytycznie nastawionych do władzy) jest iluzoryczna.	Największy rosyjskojęzyczny portal społecznościowy i usługowy: sieć społecznościowa, usługi mailowe, komunikacja, streaming itd. W ostatnich latach VK intensywnie rozwijał funkcje multimedialne: streaming wideo, sektor blogerski, co – zwłaszcza w obliczu blokowania serwisów zagranicznych – czyni go ważnym medium w rosyjskim internecie. VK stał się narzędziem cenzury i manipulacji informacją: usuwa lub blokuje treści niewygodne dla władzy, promuje treści prorządowe i jest filarem propagandy. Po inwazji Rosji na Ukrainę firma stojąca za VK została objęta sankcjami przez państwa zachodnie, co spowodowało m.in. czasowe usunięcie aplikacji VK ze sklepów Apple; aplikacja wróciła tam po zmianach formalnych.

Telegram – 57%

Komunikator internetowy stworzony w 2013 r. przez Pawła Durowa i jego brata. Mimo opuszczenia kraju po odmowie spełnienia żądań służb dotyczących wydania danych użytkowników biznesmen wielokrotnie odwiedzał Rosję, co sugeruje, że nie odciął się od miejscowej działalności. W 2025 r. Telegram wszczął procedurę otwarcia w Rosji oficjalnego przedstawicielstwa, co wskazywałoby na dostosowanie serwisu do rosyjskich wymogów prawnych.

Komunikator internetowy umożliwiający prowadzenie czatów prywatnych i grupowych, obsługę kanałów nadawczych (*broadcasting*) oraz przesyłanie plików i multimediów. Jest popularnym narzędziem do prowadzenia rozmów i dzielenia się treściami (wiadomości, pliki, linki, multimedia). Do niedawna był znany z relatywnie swobodnej moderacji i miał wizerunek bezpiecznego dzięki szyfrowaniu end-to-end. To jeden z najpopularniejszych komunikatorów w Rosji i na obszarze innych państw, których terytorium należało niegdyś do ZSRR, a także wszędzie tam, gdzie przebywa rosyjskojęzyczna diaspora. W Rosji jest używany przez bardzo różnorodne grupy społeczne i lokalne, w tym przez niezależne media, ale też administrację państwową. Służy np. jako główny kanał propagandy krajowej i zagranicznej (konta w tej sieci mają główni propagandyści, jedno z najpopularniejszych należy do byłego prezydenta Dmitrija Miedwiediewa).

Odnoklassniki – 32%

Odnoklassniki to rosyjska sieć społecznościowa założona w 2006 r. przez rosyjskiego web developera Alberta Popkowa, który obecnie przebywa na emigracji (prawdopodobnie w Wielkiej Brytanii). W latach 2007–2008 kontrolę nad platformą przejęła Mail.ru Group, włączając Odnoklassniki w ekosystem internetowy VK.

Popularna w Rosji i krajach byłego ZSRR sieć społecznościowa, której pierwotnym celem było ułatwienie użytkownikom odnalezienia dawnych znajomych, kolegów z klasy czy pracy (dosłowne tłumaczenie nazwy to „Koledzy z klasy”). Serwis skierowany jest głównie do osób dorosłych, co odróżnia go od VK czy Instagramu, gdzie dominują ludzie młodszy. Oferuje typowe funkcje sieci społecznościowej – profile, przesyłanie zdjęć i multimediów, grupy, kanały tematyczne oraz komunikację wewnętrzną. Platforma należy do Mail.ru Group, działa w Rosji w zgodzie z lokalnymi przepisami i na żądanie władz udostępnia dane użytkowników, co oznacza formalną współpracę z państwem.

TikTok – 28%

TikTok został stworzony przez chińską firmę ByteDance na bazie jej własnego pierwowzoru – aplikacji Douyin. Jako serwis o zasięgu globalnym wystartował w 2016 r.

TikTok to międzynarodowa platforma społecznościowa i aplikacja mobilna, która pozwala użytkownikom tworzyć, oglądać i udostępniać krótkie filmy. Po inwazji Rosji na Ukrainę, w związku z nowymi restrykcjami, TikTok – podobnie jak inne platformy – został zmuszony do drastycznego ograniczenia funkcji oferowanych użytkownikom w Rosji (upload, livestreaming, dostęp do zagranicznych treści). Dostosowanie się do tych wymogów może wskazywać na zaakceptowanie współpracy z Kremlm.

YouTube – 27%

YouTube to amerykańska platforma wideo założona w 2005 r. i należąca do korporacji Google. Umożliwia przesyłanie, oglądanie i udostępnianie filmów. Stała się serwisem o zasięgu globalnym.

W Rosji YouTube jest jedną z najważniejszych platform internetowych, powszechnie wykorzystywaną zarówno do konsumpcji, jak i do rozpowszechniania treści wideo – używają go m.in. media niepodporządkowane władzom. Obecnie podlega nasilającej się cenzurze. Wskutek celowego spowalniania prędkość odtwarzania filmów spadła nawet o 70%; serwisu praktycznie nie da się używać bez VPN-u.

Instagram – 15%

Instagram powstał w październiku 2010 r. w San Francisco. Do Rosji platforma dotarła w zasadzie na początku swojej międzynarodowej ekspansji – zyskała dużą popularność wśród rosyjskich użytkowników około 2012–2013 r., dzięki czemu stała się jedną z głównych sieci społecznościowych w tym kraju.

Należąca do Mety (dawniej Facebook) aplikacja służąca do udostępniania zdjęć i filmów, popularna na całym świecie jako sieć społecznościowa i platforma dystrybucji treści. W Rosji Instagram był niegdyś bardzo popularny – używany przez miliony ludzi jako medium społecznościowe, do promocji, handlu i komunikacji. Od marca 2022 r. dostęp do sieci został zablokowany przez rosyjskiego regulatora Roskomnadzor, a Metę uznano za organizację ekstremistyczną. Korzystanie z Instagramu jest obecnie oficjalnie zakazane.

Rutube – 12%

Rutube powstał w 2006 r. w Rosji z inicjatywy lokalnych przedsiębiorców, z myślą o rosyjskojęzycznych użytkownikach internetu. Należy do holdingu Gazprom-Media.

Nazywany jest „rosyjskim YouTube”. To platforma wideo pozwalająca na publikowanie, oglądanie i udostępnianie filmów, która adresowana jest przede wszystkim do publiczności rosyjskiej. W kontekście rosnących ograniczeń i kontroli zagranicznych platform w Rosji po 2022 r. znaczenie Rutube’a wzrosło – stał się on kanałem dystrybucji treści zgodnych z oficjalną narracją władz.

Dzen – 11%

Dzen został uruchomiony w czerwcu 2015 r. przez Yandex. Do września 2022 r. portal był częścią ekosystemu Yandex i funkcjonował pod nazwą Yandex.Zen. Nowym właścicielem została spółka VK; od tej pory działa jako element struktur VK pod nazwą dzen.ru.

Dzen to popularna w Rosji platforma oraz agregator treści i newsów, który dostosowuje je do użytkownika, posługując się algorytmem – analizuje historię, preferencje, lokalizację itp., a następnie wyświetla spersonalizowaną stronę z wiadomościami, artykułami, filmami. Jako popularna platforma treści Dzen stał się ważnym kanałem komunikacji i konsumpcji informacji oraz narzędziem cenzury i propagandy w Rosji. Przejęcie Dzen przez VK stanowi element procesu konsolidacji mediów i treści online pod kontrolą Kremla. Tak jak inne duże platformy medialne w Rosji Dzen podlega regulacjom prawnym, które wymagają zgodności z przepisami o „zawartości” (np. moderacja, rejestracja jako agregator newsów, współpraca z władzami w kwestii treści i przekazywania danych użytkowników).

Moj mir – 3% (część Mail.ru)

Serwis Moj mir („Mój świat”) uruchomiono w maju 2007 r. jako część większego rosyjskiego portalu Mail.ru, mającego łączyć różne usługi (poczta, blogi, zdjęcia, wideo itp.). Obecnie należy do Mail.Ru Group, która jest częścią VK Company.

Rosyjska sieć społecznościowa i portal społeczno-usługowy, popularny zwłaszcza wśród użytkowników spoza wielkich miast. Konkurencja – przede wszystkim ze strony rosyjskich odpowiedników VK i Odnoklassniki, ale też platform globalnych – sprawiła, że Moj mir zaczął tracić na znaczeniu. Obecnie jego pozycja jest drugorzędna.